

Thea Meijer – debat Onderwijsraad – 8 maart 2018

Wat is toereikend? Een lastige vraag... maar hoogte en wijze van bekostiging hebben natuurlijk invloed op onderwijskwaliteit. Daarbij wil ik in mijn bijdrage niet somberen, maar zo onderbouwd mogelijk laten zien hoe het PO er voorstaat. En dan is het goed om te realiseren dat ons primair onderwijs van uitstekende kwaliteit is en zelfs tot de wereldtop behoort! De OESO vermeldde in 2016 in haar reviewrapport over het Nederlandse onderwijssysteem het volgende: “het Nederlandse schoolsysteem is één van de beste binnen de OESO”, en ook dat het “een rechtvaardig systeem is, dat bovengemiddelde resultaten laat zien”. Ook professor dr. Alma Harris heeft recent ons onderwijssysteem uitgebreid onderzocht en roemt deze als “The best kept *secret* in education worldwide”. “The Dutch way” kan wat haar betreft: “niet genoeg geprezen of aangemoedigd worden”.

Waarin onderscheidt ons onderwijssysteem zich dan van de rest?

Ons onderwijssysteem kenmerkt zich door een grote mate van onderwijsvrijheid en autonomie van ouders, leraren en schoolbesturen. Dat is niet altijd zo geweest; er was in 1994 in het een bewuste reden om daarvoor te kiezen. Voor de oudgedienden: het Schevenings Beraad. Overheid en onderwijsorganisaties kwamen toen tot de conclusie dat vergaande regulering, destijds bedoeld om de kwaliteit van onderwijs in gelijke mate te garanderen, die doelstelling steeds minder waarmaakte. “Centrale regulering leidt tot een uniformiteit die geen recht doet aan de grote variëteit aan situaties binnen scholen”. Het beraad lag ten grondslag aan de hedendaagse aanpak.

Volgens McKinsey is autonomie nog steeds een groot goed, omdat het hierdoor mogelijk is onderwijs af te stemmen op specifieke lokale omstandigheden. Zij concluderen dat onderwijsstelsels die de stap van ‘good’ naar ‘great’ weten te maken, juist ook inzetten op het versterken van de eigen besluitvorming binnen schoolbesturen in afstemming met hun lokale omgeving. Het Nederlandse onderwijs staat er goed voor. En dat is volgens de OESO te danken aan ons onderwijsstelsel die een set van sterke verantwoordingsmechanismen combineert met een hoog niveau van autonomie van scholen, waar lumpsumbekostiging een belangrijk onderdeel vanuit maakt. En die volgens de OESO: “leidt tot minder bureaucratie, grotere doelmatigheid en meer kwaliteit.”

Hoe toereikend is die bekostiging?

Het ziekteverzuimpercentage in het primair onderwijs is met 6,4% erg hoog. En maar liefst 1 op de 5 leerkrachten krijgt te maken met burn-out klachten. Scholen stellen investeringen uit. Dit heeft zijn weerslag op de kwaliteit van het onderwijs. Dat constateert ook de Onderwijsinspectie in de ‘Staat van het Onderwijs’: de prestaties stagneren of dalen, terwijl andere landen wel vooruitgaan.

De oorzaak hiervan moet ook gezocht worden in de bekostiging. Uit het jaarlijkse OESO-rapport “Education at a Glance” blijkt, dat de bekostiging per leerling in het primair onderwijs onder het internationale gemiddelde ligt. Ten opzichte van de ons omringende landen, liggen de uitgaven aan basisscholen als percentage van het binnenlands product 25% lager. Daartegenover staat dat de onderwijstijd in Nederland 15% hoger ligt en dat leerkrachten in het PO 19% minder worden betaald.

Ons onderwijssysteem behoort dus tot de wereldtop, maar het PO moet het wel doen met een bekostiging die onder gemiddeld is. Nederland krijgt erg veel waar voor zijn geld. Maar het systeem kraakt: er wordt veel van het PO gevraagd. Daarom moet bij een discussie over de lumpsum, ook de toereikendheid van die bekostiging betrokken worden.

Basisscholen ervaren dagelijks dat de bekostiging uit de pas loopt met de eisen vanuit politiek en samenleving. Recente onderzoeken bevestigen dat. Naast het genoemde OESO-rapport concludeerde de Algemene Rekenkamer in 2013: “Het evenwicht tussen wat basisscholen aankunnen en wat er van ze gevraagd wordt, is wankel”. Berenschot constateerde een gat van 35% in de materiële bekostiging, omdat deze nog uitgaat van een verouderde situatie, waarin de technologie nog amper intrede gedaan had. En SEO tenslotte concludeert dat de bekostiging in het PO toe is aan een herziening. Niet voor niets ligt er een verzoek van de PO-Raad om een parlementair onderzoek naar de bekostiging; dat echter nog niet door Den Haag is opgepakt. De investeringen van dit kabinet in het PO van ruim €700 miljoen, 6,5% van de totale bekostiging, zijn zeker een hele grote stap in de goede richting. Maar mijn harde boodschap is helaas dat het absoluut te weinig is.

En hoe staat het dan met de geluiden over “verdwenen gelden” en “oplopende reserves”?

Het beeld dat het geld tegen de plinten klotst is echt ver bezijden de waarheid. Ik vraag mij oprecht af, hoe dit beeld over het primair onderwijs heeft kunnen ontstaan. Het blijkt in ieder geval niet uit de cijfers van het primair onderwijs. Wie inkomsten en uitgaven naast elkaar zet, ziet dat de sector over de jaren heen vrijwel alles uitgeeft wat er binnenkomt. Sterker nog, private inkomsten waren nodig om in 2016 niet in het rood te komen. Ook de Onderwijsinspectie bevestigt in de Financiële Staat van het Onderwijs, dat het PO geen geld oppot. Scholen die in het verleden positief draaiden, investeerden dat geld later allemaal in het onderwijs. Vaak had trouwens het positieve resultaat te maken met het tijdstip van toekenning van de middelen.

Dat scholen jaarlijks ongeveer uitgeven wat ze ontvangen, zegt niets over de toereikendheid van de bekostiging. Het geeft enkel aan, dat schoolbesturen de tering naar de nering zetten. Scholen wordt vaak verweten dat ze zich onvoldoende verantwoorden. Op dat gebied kan én wil de sector zich verder ontwikkelen. Ook schoolbesturen zijn ervan overtuigd, dat de dialoog met lokale stakeholders leidt tot een verhoging van de onderwijskwaliteit.

Maar laten we niet doen alsof het nu een black box is waar scholen hun geld aan uitgeven. Schoolbesturen moeten gewoon voldoen aan de wettelijke verantwoordingsvoorschriften. Alleen al op grond van de wet gegevenslevering moeten schoolbesturen op 226 items informatie aanleveren. En deze gegevens worden gecontroleerd door de accountant en gepubliceerd op de website van DUO.

Tot slot

Het Nederlandse onderwijs is beter dan we soms denken, maar misschien nog niet zo goed als we zouden willen. Ik ben ervan overtuigd dat een adequate bekostiging, een goede verantwoording en waardering voor het onderwijs en de mensen die daar elke dag hard werken, ons zeker helpen om de volgende kwaliteitsstap te maken.